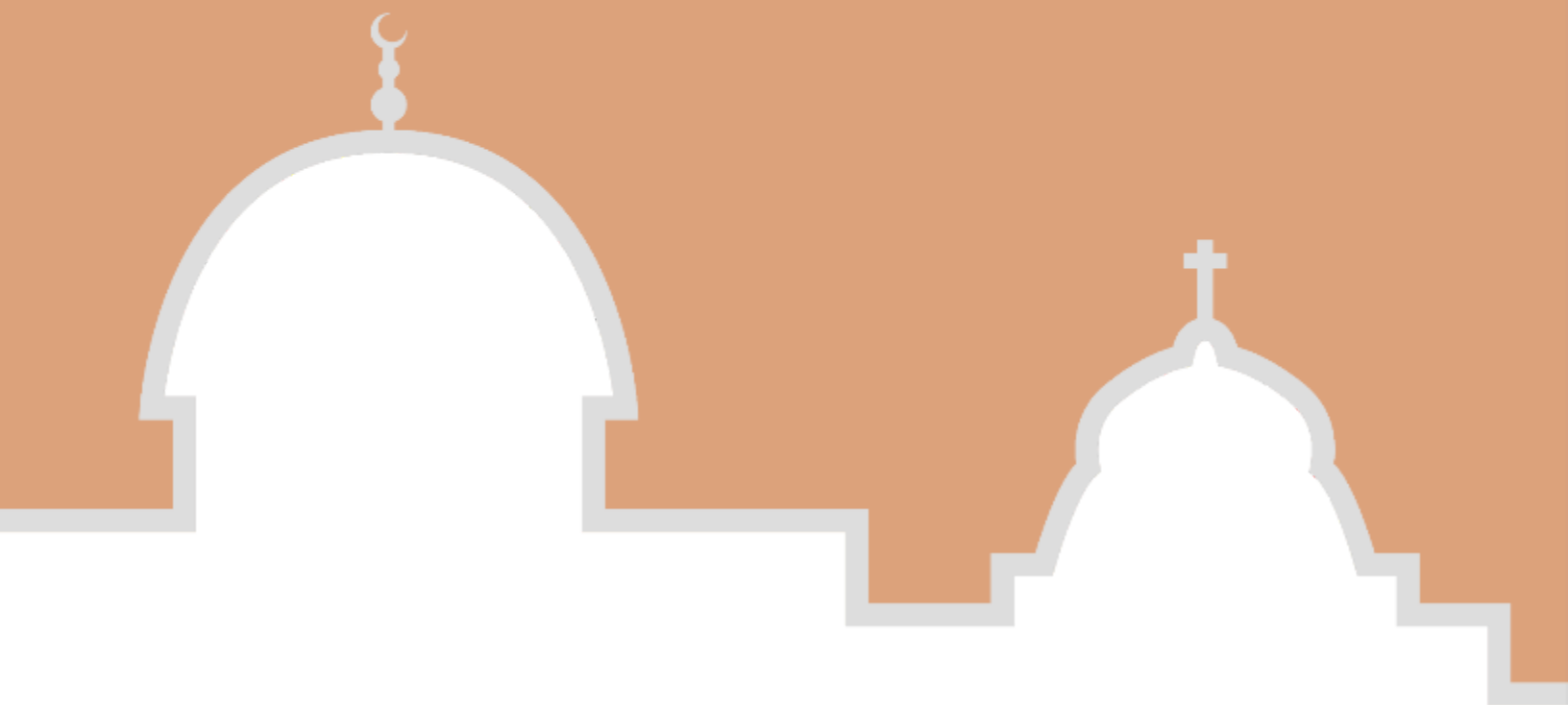

מלחמת העצמאות

סיכום הרצאות

קורס מורי דרך – דלתון

המכללה האקדמית וינגייט, 2022-2023

אורן בצלאלי

Oren.Betzaleli@GMAIL.COM

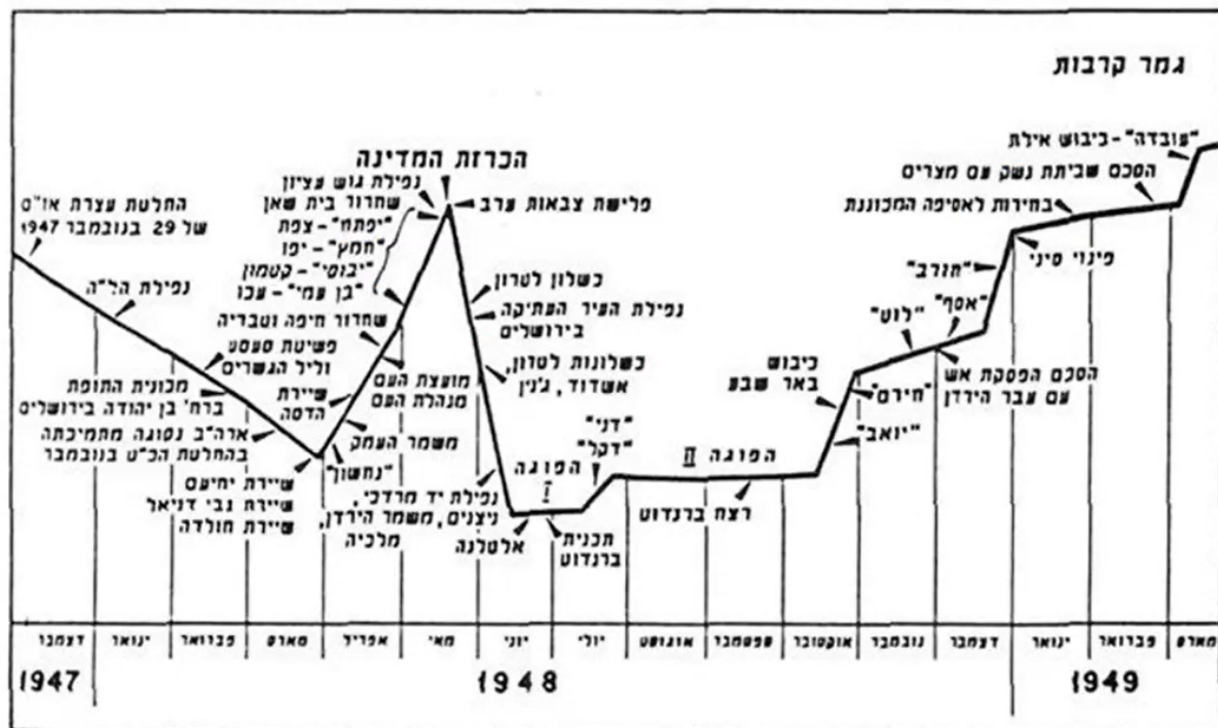
OREN BETZALELI
IN THE FOOTSTEPS OF THE GREATEST STORIES

תוכן עניינים

2	רקע ומבוא
5	שלבי המלחמה
5	אירועי פרוץ המלחמה: דצמבר 47 – מרץ 48
5	היחזמה עוברת לצד היהודי: אפריל 48 - מאי 48
6	ההכרזה על מדינת ישראל והקמת צה"ל – מאי 1948
8	פלישת צבאות ערב: 15 במאי 48 – 11 ביוני 1948
10	ההפוגה הראשונה והשנייה: 11 ביוני 48 – 18 ביולי 1948
12	שלבי ההכרעה: 15 באוקטובר 1948 ואילך
15	סיומה של המלחמה
15	הסכמי שביתת הנשק: פברואר – יולי 1949
16	שאלת סיום המלחמה

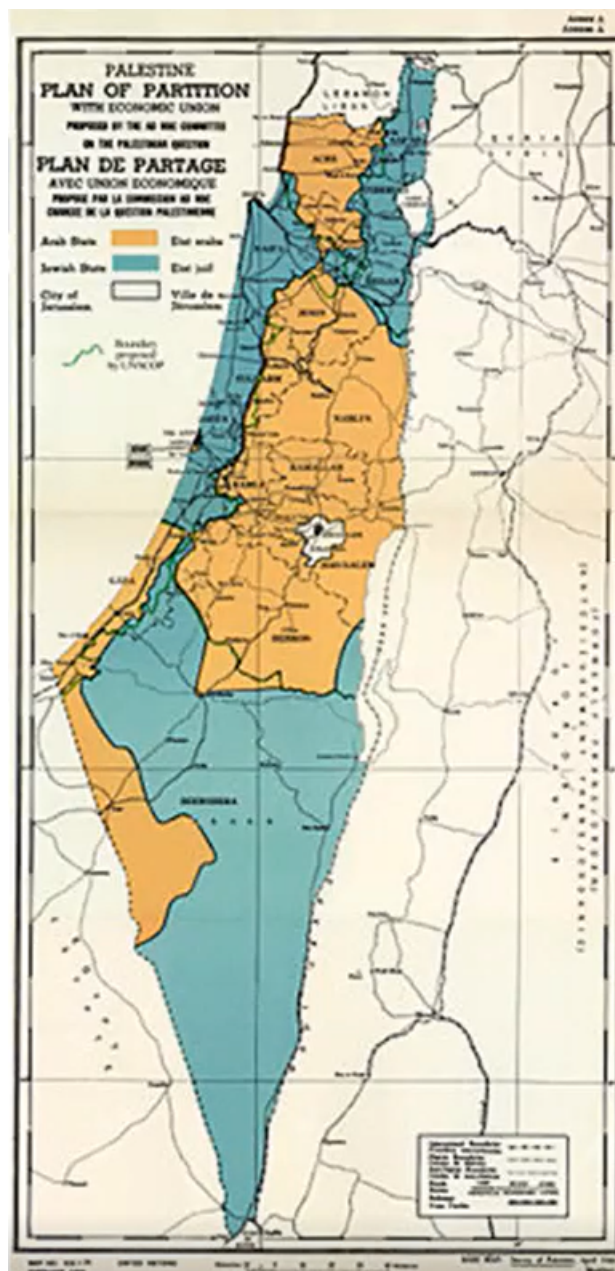
רקע ומבוא

- למלחמה יש לא מעט שמות: מלחמת העצמאות, מלחמת השחרור, מלחמת הקוממיות, מלחמת תש"ח, מלחמת 48, הנכבה... כל שם כזה משקף עמדה פוליטית / ערכית מסוימת.
- למלחמה היו עליות ומורדות במהלכה, כשלעיתים ידם של הישראלים הייתה על העליונה, בעוד שלעיתים ידם של הערבים הייתה על העליונה. ד"ר מאיר פעיל ז"ל, אל"מ לשעבר, צייר גרף שתיאר את אותן עליות ומורדות לאורך המלחמה, מעיניים ישראליות.

עקומת התפתחות מלחמת העצמאות מנקודת מבט ישראלית

- מלחמת העצמאות פרצה יום לאחר ההצבעה באו"ם על הצעת החלוקה של פלשתינה, שהייתה ב-29 בנובמבר 1947, שחילקה את ארץ ישראל לשלושה חלקים: מדינה יהודית (השטח הכחול במפה למטה), מדינה ערבית (השטח הכתום) ושטח בינלאומי סביב ירושלים.

- ערב המלחמה היו בארץ ישראל כ-1,200,000 ערבים וכ-630,000 יהודים, בעוד שלפי הצעת החלוקה קיבלו הערבים רק כ-45% מהשטח, בעוד שהיהודים קיבלו כ-55% מהשטח. המשמעות היא שהערבים לא יכלו לקבל את הצעת החלוקה.
- האירוע שהחל את מלחמת העצמאות, ב-30 בנובמבר 1947, היה היתקלות של רכב יהודי אזרחי בכוח ערבי, והריגתם של 7 יהודים. האירוע מייצג שניים מהמאפיינים הבולטים של המלחמה, והם: מעורבות של אזרחים, והמאבק על הדרכים.
- בסך הכול במלחמת העצמאות נהרגו כ-6,000 יהודים, מתוכם 3,200 היו אזרחים בזמן מותם, ולא חיילים בשירות צבאי רשמי. רוב האזרחים שנפלו, כ-2,700 מהם, הוכרזו כחיילים אחרי מותם ע"י משרד הביטחון.

- את מלחמת העצמאות אפשר לחלק לשני חלקים לא שווים, כפי שאפשר לראות מהגרף של מאיר פעיל שהוצג לעיל:
 - עד ה-15 במאי 1948, מועד סיום המנדט הבריטי והכרזת המדינה – בשלב זה הצדדים הלוחמים העיקריים היו כוח המגן העברי, כלומר כוחות ההגנה ומעט האצ"ל והלח"י, שנלחמו בעיקר בכנופיות חמושות ערביות.
 - ולאחר ה-15 במאי – בשלב זה הצדדים הלוחמים היו צה"ל, שזה עתה הוקם, וצבאות מדינות ערב, בהן סוריה, לבנון, עיראק, ירדן ומצרים.
- כל שלב כזה מחולק גם הוא לשניים, כאשר החלק הראשון
- הדמויות החשובות מבין מנהיגי הכוחות הערביים במלחמת העצמאות היו:
 - פאוזי אל-קאוקג'י - ערבי ממוצא סורי שהיה מעורב בלחימה עוד בימי המרד הערבי בשנת 1936, והוביל כוח של מתנדבים סורים ועיראקיים לעזרת ערביי ארץ ישראל.
 - חסן סלאמה – ערבי ממוצא פלשתיני, שגם הוא היה ממובילי המרד הערבי ב-1936.
 - עאבד אל-קאדר אל-חוסייני – מנהיג הכוחות הערבים באזור ירושלים במלחמה.

שלב המלחמה

אירועי פרוץ המלחמה: דצמבר 47 – מרץ 48

- עם פרוץ מלחמת העצמאות הייתה היוזמה בידי הכוחות הערביים. בפיקוד העליון של כוחות ההגנה לא התקבלה ההבנה שמדובר במלחמה של ממש, והם ראו את זה כהמשך של מאורעות כמו שהיה בעבר.
- השלב הראשון של המלחמה התחיל, כאמור, ב-30 בנובמבר 1947. מאותו יום ועד סוף מרץ 1948, מצב היישוב היהודי והכוחות היהודיים היה בכי רע.
- במרץ 1948 חוסלו 3 שיירות שהובילו אספקה לכוחות הנצורים (אסון שלוש השיירות), שחיסולן הביא להפנמה שמדובר בלחימה, ושיש לשנות את הגישה לגישה התקפית: שיירת יחיעם – 27/3, 47 הרוגים; שיירת נבי דניאל – 27/3, 15 הרוגים; שיירת חולדה - 31/3, 22 הרוגים.

היוזמה עוברת לצד היהודי: אפריל 48 - מאי 48

- מי שהוביל את הכוחות בשלב הראשון של מלחמת העצמאות היה ישראל גלילי, שהיה ראש המטה הארצי, וזאת כאשר הרמטכ"ל, יעקב דורי, היה חולה רוב תקופת המלחמה. גלילי טען שהייתה זו האימה שהולידה את ההעזה, וההעזה הולידה את מבצע נחשון, שהיה האקורד הראשון במפנה המלחמה.
- מבצע נחשון היה המבצע הראשון בתולדות ההגנה שייעודו היה לכבוש שטח – לכבוש את הכפרים שישבו על הדרך לירושלים, שהיו בכלל בשטחים שנועדו למדינה ערבית לפי החלטת האו"ם, וזאת באפריל 1948, עוד כשהשטח היה בשלטון בריטי.
- אין ספק שהייתה דרושה תעוזה, ואין ספק שהאימה שהובילה לתעוזה הייתה גדולה ביותר, והייתה קשור בסכנה לאיבוד ירושלים. יתרה מכך, במרץ 1948 נסוגה ארצות הברית מהחלטת החלוקה, למרות שארבעה חודשים קודם לכן היא הצביעה בעדה, והיציאה למבצע נחשון נועדה לקבוע עובדות חדשות בשטח ולמנוע הסדר בינלאומי גרוע אף מתוכנית החלוקה.
- המהלכים הראשונים של המלחמה, ובעיקר מבצע נחשון, היו בניגוד לתוכנית שהוגדרה מראש, ושמה "תוכנית ד'". תוכנית ד' הגדירה תאריכים ויעדים, כשהמטרה הייתה לתפוס שטחים שיאפשרו קיום של מדינה יהודית בגבולות בני הגנה. התאריך שהוגדר בתוכנית הוא ה-15 במאי, והשטחים שהוגדרו כללו את אזורי גוש דן רבתי והעמקים, אבל לא מתייחסת בכלל לאזור ירושלים.
- מבצע נחשון יצא לפועל מוקדם ממה שתוכנית ד' הגדירה, ויעדו היה כיבוש הדרך לירושלים, כלומר שונה מיעדי תוכנית ד'. אבל מבצע נחשון פעל ברוח תוכנית ד', תוך שהוא מנסה לתפוס שטחים שיאפשרו גבולות ברי הגנה.

- לאחר מבצע נחשון יצאו הכוחות למבצעים אחרים שיעדיהם העיקרי היו ירושלים (מבצע נחשון, מבצע הראל ומבצע יבוסי לכיבוש בקטמון) והערבים המעורבות (מבצע יפתח – חיפה, מבצע בן עמי – עכו, מבצע חמץ – יפו, טבריה), בכולם נחלו הכוחות הישראליים הצלחות כבירות.
- כמו כן לקראת הכרזת המדינה היה ברור למנהיגי המדינה שבדרך שצבאות ערב צפויים לפלוש ארץ מיד לאחר עזיבת הבריטים. כהכנה לפלישת צבאות ערב יצאו הכוחות היהודיים לכיבוש צפת, שיושבת על צירים ראשיים מהצפון (מבצע יפתח), ולכיבוש עכו, שיושבת על ציר החוף מלבנון (מבצע בן עמי).

ההכרזה על מדינת ישראל והקמת צה"ל – מאי 1948

סיום המנדט וההכרזה על הקמת מדינת ישראל

- לפי החלטת האו"ם נקבע שעל הבריטים לעזוב את שטחי המנדט עד ה-1 לאוגוסט 1948, אבל הבריטים החליטו להתעלם מהחלטת האו"ם, ולצאת משטחי המנדט כבר ב-15 במאי 1948, וזאת עוד טרם למימוש החלטת החלוקה.
- עוד לפני עזיבת שטחי המנדט הגדילו הבריטים את הסד"כ שלהם בארץ מ-2 דיוויזיות (כ-20,000 חיילים) בימי המרד הערבי (1936-1939), ל-6 דיוויזיות בריטיות (כ-60,000 חיילים).
- בסוף השבוע של ה-14-15 במאי 1948 קורים 3 דברים:
 - ב-14/5, בשעה 16:00, לפני כניסת השבת וכ-8 שעות לפני סיום המנדט, מכריז דוד בן גוריון על הקמת מדינת ישראל.
 - בשבת בבוקר, ה-15/5, יוצא הנציב הבריטי את שטח ארץ ישראל על אוניה, ומפליג בחזרה לבריטניה.
 - בשבת בבוקר, ה-15/5, פולשים צבאות של חמש ממדינות ערב לארץ ישראל, והצליחו להתגבר על קווי ההגנה של הכוחות היהודיים.
- בחודש הראשון שלאחר פלישת צבאות ערב סבלו הכוחות היהודיים ממספר כישלונות כואבים:
 - כישלון בניסיון לכבוש את לטרון בפרוזדור ירושלים, נפילת העיר העתיקה של ירושלים בידי צבא ירדן
 - כשולן לבלום את הצבא המצרי באשדוד, כשולן לכיבוש ג'נין, נפילת ניצנים, יד מרדכי, משמר הירדן, גזר, גוש עציון.

הקמת צה"ל והתחזקותו

- ב-26 במאי 1948 מכריז דוד בן גוריון את צה"ל, בשיאה של פלישת צבאות ערב. ב-1 ביוני נשבעים כל לוחמי ההגנה לצה"ל.
- הסיבה שבעטיה המתין בן גוריון כ-10 ימים מהכרזת המדינה להקמת צה"ל קשורה בניסיון של בן גוריון להכניס גם את האצ"ל והלח"י לתוך צה"ל לפני ההכרזה.

- ב-16 במאי הכריז הלח"י על סיום תפקידו, ומסכימים להיכנס לצה"ל ככוח אורגני, כגדוד 89, גדוד הקומנדו של חטיבה 8, בפיקודו של משה דיין. כ-80 מאנשי הלח"י עברו לחטיבת ירושלים. בלח"י היו אפילו לוחמים ערבים, שכן מטרת הלח"י היה גירוש הכובש הזר, הבריטים, ולמטרה זו התגייסו גם ערבים.
- האצ"ל, לעומת זאת, היוו בעיה קשה יותר. האצ"ל לא היה רק כוח לוחם, כמו שהיו הלח"י, וכנאלה הם העלו הרבה יותר דרישות להיכנס להסכמה להיכנס לצה"ל. האצ"ל ביקשו להביא נשק מחו"ל שישימש רק אותם, ולזה בן גוריון לא הסכים.
- האצ"ל נכנסו לצה"ל רק שבועות מספר לאחר מכן, ובעקבות הטבעת ספינת הנשק של האצ"ל אלטלנה, בידי צה"ל. האצ"ל נכנסו לבסוף לצה"ל כגדוד אורגני, גדוד 57, בפיקודו של איתן לבני, אביה של ציפי לבני.
- כשהחלה ההפוגה הראשונה, ב-11 ביוני 1948, כוחות ערב ניצלו את הזמן למנוחה. בזמן הזה צה"ל השקיע רבות בצמיחה משמעותית ומכפיל את כוחו, כשבתום תקופת ההפוגה צה"ל מונה כבר ע-60,000 חיילים. הגידול הגיע ממספר מקורות: הורדת גיל הגיוס לגיל 17, ורבים זייפו את גילם להתגייס עוד קודם; פתיחת שער הארץ לעולים רבים. בעוד שצבאות ערב נשארו עם אותם 30,000 חיילים איתם נכנסו להפוגה.
- במהלך מלחמת העצמאות הופך ארגון ההגנה ל-12 חטיבות צה"ליות:
 - 6 חטיבות אזוריות – חטיבת גולני (חטיבה 1) אל מול הגולן, חטיבת כרמלי (חטיבה 2) בכרמל, חטיבת אלכסנדרוני (חטיבה 3) בשרון על נחל אלכסנדר, חטיבת קריית (חטיבה 4) באזור תל אביב, חטיבת גבעתי (חטיבה 5) על גבעות השפלה בדרום, חטיבת עציני (חטיבה 6) בירושלים
 - 3 חטיבות שריון – חטיבה 7, חטיבה 8 – חטיבת הזקן בפיקוד יצחק שדה, חטיבה 9 – חטיבת עודד.
 - 3 חטיבות פלמ"ח – חטיבת פלמ"ח הראל (חטיבה 10) – בירושלים, חטיבת פלמ"ח יפת"ח (חטיבה 11) בצפון, וחטיבת פלמ"ח נגב (חטיבה 12) בנגב.

פלישת צבאות ערב: 15 במאי 48 – 11 ביוני 1948

- פלישת 5 צבאות מדינות ערב החלה, כאמור, כבר בבוקר ה-15 במאי 1948, ממש עם סיום המנדט.
- הפלישה מתרחשת למרות שניכר היה שמנהיגי מדינות ערב כבר לא היו מעוניינים כל כך במלחמה, אבל הרחוב הערבי היה להוט לסייע לערביי פלשתיין. כמו כן, זרם הפליטים הפלשתינים היווה גורם לחץ ליציאה ללחימה. גם הטווח שבוצע ע"י האצ"ל בדיר יאסין היווה גורם לחץ.
- מי שמתאם את פלישת צבאות ערב היה איסמעיל צפואא, שישב בעיראק.
- משימות צבאות ערב היו תפיסת הערים החשובות (חיפה, תל אביב, ירושלים) וביתור הארץ לחלקים ובידודם של אותם חלקים.

- בבוקר הפלישה נכנסו לשטחי ארץ ישראל כ-30,000 חיילים מצבאות ערב. הכוח הגדול ביותר הוא הכוח המצרי, הכוח המיומן ביותר הוא הכוח הירדני, הכוח השני בגודלו וביכולו הוא הכוח העיראקי, והכוח הקטן ביותר הוא הכוח הלבנוני.
- כוחות ההגנה ביום הפלישה מנו כ-30,000 גם כן, אבל הכוחות הערבים היו מיומנים יותר ונחלו הצלחות משמעותיות. כמו כן, צבאות ערב מנו אמנם כ-30,000 דומה ביום הפלישה, אולם היו להם עתודות משמעותיות שנשארו בארצותיהם, בעוד שבצד היהודי גויסו כל הכוחות.
- גם התחמושת שבהם השתמשו צבאות ערב היה איכותי לאין שיעור מהתחמושת שהייתה בידי כוח המגן העברי. למשל:

- לערבים היו 40 טנקים מול טנק עברי אחד תקול שנגנב מהבריטים.
- 200 שריוניות נושאות תותח לערבים מול 2 ליהודים.
- 300 משוריינים לערבים למול 120 משוריינים בייצור עצמי ליהודים.
- 220 תותחי נ"ט/מ לערבים מול 24 ליהודים.
- 60 מטוסי קרב לערבים למול 0 מטוסי קרב ליהודים.
- 12 ספינות חמושות לערבים למול 3 ספינות.

- את חיפה היו אמורים לכבוש כוחות משולבים סורים, עיראקיים ולבנוניים. הכוח הירדני היה אמור לכבוש את ירושלים ומשם להמשיך לתל אביב, והכוח היה אמור לעלות ולכבוש את תל אביב. אולם התיאום לא עבד בין הכוחות, והמצרים, למשל, שלחו כוח כבר בבוקר הפלישה לכיוון ירושלים, מפקד שירושלים תיפול בידי עבדאללה מלך ירדן, ותסופח לירדן.
- הסורים פלשו לארץ ישראל דרך רמת הגולן, והגיעו תוך כמה ימים לצמח ודגניה. הכוחות הסורים נעצרו בדגניה, ומשם נסוגו והמשיכו לכיוון משמר הירדן שמצפון לכנרת.

- הלבנונים היו אמורים לפלוש דרך ראש הנקרא אבל נמנעו מפלישה לפי התוכנית בשל לחץ אמריקאי ובשל שליטתה של ההגנה בעכו. במקום זה ניהלו הלבנונים קרבות באזור מלכיה.
- הצבא הירדני, שהוקם ואומן ע"י הבריטים עשרות שנים לפני שירדן קיבלה עצמאות, פלש באזור יריחו, עלה צפונה לכיוון גשר אדם, כובש את שכם, יורד דרומה לרמאללה, ומשם מתפצלים לכיוון ירושלים ולכיוון לטרון. הירדנים יכלו להמשיך ללא הפרעה אמיתית, אולם הם בחרו לעצור בירושלים ובירדן.
- הצבא העיראקי פלשו מאזור גשר, עולים צפונה לכבוש את ג'נין, ושולחים כוחות גם דרומה לכיוון פתח תקווה

וראש העין וישבו על מקורות הירקון, ועושים את דרכם לכיוון נתניה.

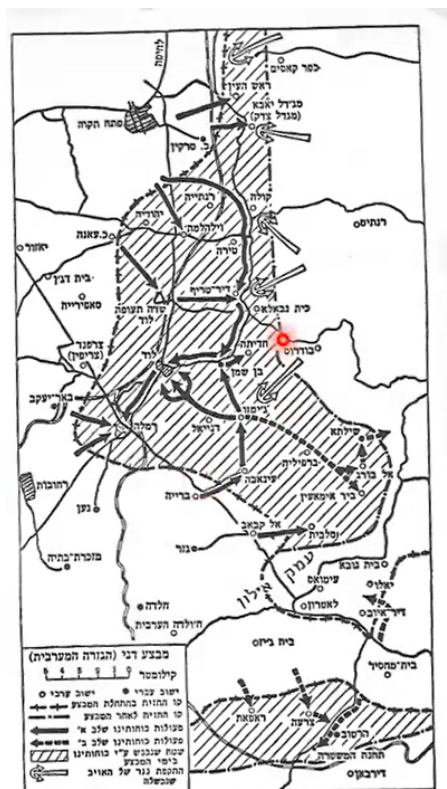
- הצבא המצרי שעט צפונה, עד שב-29 במאי הם נתקעים בגשר עד הלום. במקביל שלחו המצרים כוחות לכיוון באר שבע, ומשם צפונה לחברון ולפאתי ירושלים.
- ב-11 ביוני 1948 נכנסה לתוקפה הפוגה, וצבאות ערב עוצרים את השעיטה לתוך מדינת ישראל הצעירה. העצירה הזו נחשבת לאחת משתי הטעויות הגדולות של הכוחות הערביים, בנוסף לאי קבלת החלטת החלוקה.
- הסיבה העיקרית לעצירת הכוחות הערביים הייתה שמנהיגיהם לא סמכו אחד על השני, וחוסר התיאום הפריע להתקדמות. הסיבה השנייה הייתה שלצבאות ערב לא הייתה מטרה ליציאה למלחמה. מנהיגי מדינות ערב מעולם לא חשבו להקים כאן מדינה ערבית, ובמקרה הטוב רצו לספח לעצמם חלקים מארץ ישראל. המצרים רצו את עזה, הירדנים את ירושלים, העיראקים את חיפה, אהל לא הייתה מטרה ברורה, ולכן בין היתר הסכימו צבאות ערב להפוגה.
- מאותה הפוגה, שהחלה ב-11 ביוני, המומנטום של המלחמה מתהפך, וידם של היהודים הייתה על העליונה. ההפוגה העניקה לצה"ל חודש שלם לגדול ולהתעצם, ולהפוך לצבא אחר לחלוטין.

ההפוגה הראשונה והשנייה: 11 ביוני 48 – 18 ביולי 1948

ההפוגה הראשונה ותכנית ברנדוט

- ב-11 ביוני נכנסת לתוקפה ההפוגה הראשונה שהוכרזה במלחמת העצמאות. לשני הצדדים הלוחמים היה אינטרס בהכרזת ההפוגה, שכן מדינת ישראל החדשה הייתה צריכה זמן להתארגן ולחזק את צה"ל שזה עתה הוקם, ומדינות ערב היו צריכות את ההפוגה כדי לנסות ולתאם ביין לבין עצמן את מהלכי המלחמה הבאים ואת מטרותיהן.
- בזמן ההפוגה נשלח לארץ ע"י האו"ם הרוזן השוודי פולקה ברנדוט, כדי לנסות ולתווך בין הכוחות הלוחמים. במקום לתווך בין הכוחות הלוחמים מניח ברנדוט תוכנית חלוקה חדשה, בהם הנגב וירושלים וחלק מהגליל הופכים להיות חלק מהמדינה הערבית.
- תוכנית ברנדוט התקבלה קשה מאוד בצד היהודי, ובתגובה מחליט לצאת למספר מבצעים שמכוונים כולם לשטחי המדינה הערבית לפי תוכנית ברנדוט, וזאת כדי למסמס את אותה.

- מבצע דני / מבצע לרל"ר – ב-10 ביולי יוצא צה"ל למבצע לכיבוש לוד, רמלה, לטרון ורמאללה. כיבוש לוד ורמלה הצליחו, אולם כיבוש לטרון ורמאללה לא הצליחו. השם המקורי היה מבצע לרל"ר, ויגאל אלון שינה את השם למבצע דני, על שם דני מס מפקד שיירת הל"ה.

- מבצע דקל בגליל התחתון – נצרת נכבשת ב-11 ביולי 1948, ובכך נדחקים אחורה כוחותיו של קאוק'גי.

- מבצע "ברוש" בצפון אל מול הסורים, מבצע שלא צלח.

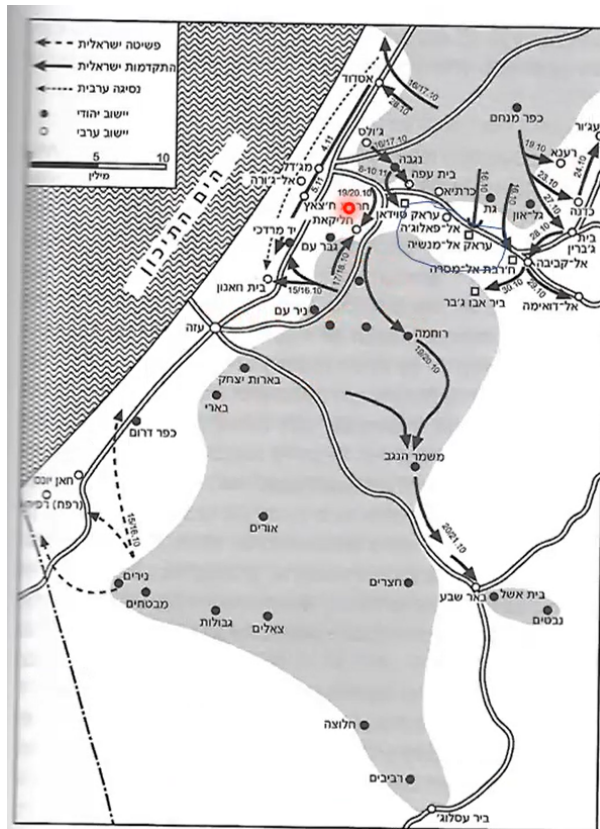
הפוגה השנייה

- קרבות 10 הימים נמשכו כמעט 11 ימים, והסתיימו ב-18 ביולי עם הכניסה להפוגה השנייה.
- הפעם צה"ל היה במומנטום חיובי וניצח ברוב החזיתות, ונשאלת השאלה למה הסכים צה"ל להפוגה? בן גוריון לא היה מעוניין בהפוגה, אבל ההפוגה נכפתה על ממשלת ישראל הצעירה על ידי ברנדוט. ברנדוט איים שהוא ילך לאו"ם ויאשים במלחמה את היהודים.
- ברנדוט עשה מספר טעויות של יהירות, ובין היתר הוא התערב בנעשה בירושלים. יוצאי הלח"י הפגינו נגדו בירושלים, אבל ברנדוט לא מבין את הרמז. ב-17 בספטמבר היה ברנדוט אמור לצאת לקפריסין לחגוג את יום הנישואין שלו, שחל ב-19 בספטמבר.

- ברנדוט עשה את דרכו לכיוון שדה התעופה העטורות, ובאחת משכונות ירושלים ג'יפ חוסם את דרכו, ואת דרך השיירה שלו שמנתה שלושה ג'יפים. הנהג של ברנדוט רוסס ע"י מתנקש, בעוד שברנדוט נפגע רק בזרוע, אבל לבסוף מת מפצעיו בשל מחלת ההמופיליה שבה לקה.
- בן גוריון רתח מזעם, ונותן הוראה לפרק את כוחות הלח"י והאצ"ל בירושלים, ובכך הגיע הסוף על ארגוני הלח"י והאצ"ל. חקירת הרצח של ברנדוט הסתיימה בלא שנמצא הרוצח, בעוד שהיישוב היהודי כולו ידע שהרוצח היה איש הלח"י יהושע כהן, חברו הטוב של בן גוריון. לימים יהושע כהן ירד עם בן גוריון לנגב בשנות ה-50.
- הרצח שירת את בן גוריון בכמה מישורים: הסרת ברנדוט מהזירה, הזדמנות לפירוק הלח"י והאצ"ל באופן סופי.
- בזמן ההפוגה השנייה ממשיך צה"ל לגדול, ומגיע לכ-100,000 חיילים (מתוך כ-700,000 יהודים שמנתה הארץ).
- גיל הגיוס ירד ל-16.5 ליחידות לא לוחמות. ומדינת ישראל מבינה שהיא צריכה לשאוף להכרעת המלחמה והגעה לשביתת נשק, וזאת כדי להביא את מדינות ערב לדון בשביתת נשק.
- בן גוריון מחליט להטיל למערכה מבצעים חסרי תקדים בגודלם.

שלבי ההכרעה: 15 באוקטובר 1948 ואילך

מבצע יואב (15 באוקטובר)

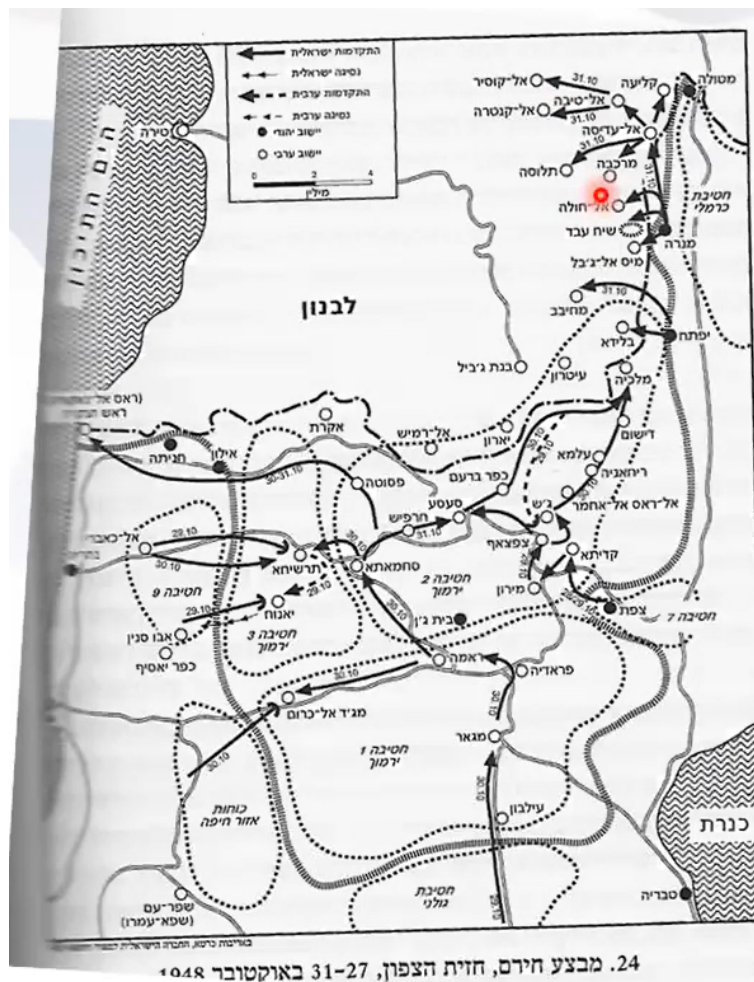
- ב-15 באוקטובר יוצא לדרך מבצע ענק, מבצע "יואב", בפיקודו של יגאל אלון. על המבצע החליט בן גוריון כדי למסמס את תוכניתו של ראלף באנצ', מחליפו של ברנדוט.
- מטרתו של מבצע יואב היה להשתלט על הנגב, ולהסיג את הכוחות המצריים.
- במהלך המבצע כיתרו כוחותיו של יגאל אלון חטיבה מצרית באזור הכפרים עראק-סוידאן, עראק-אל-מנשיה ואל-פאלוג'ה, צומת פלוגות וקריית גת של ימינו, ויצרו את מה שייזכר לשנים קדימה כ"כיס פאלוג'ה". החטיבה המצרית נותקה ממקורות האספקה שלהם ומהיכולת לקבל עזרה משאר הכוחות המצריים.
- בסוף מבצע יואב נכבשה גם העיר באר שבע.
- המטרה הייתה להביא את המצרים לשולחן המו"מ,

ואכן לימים הרצון לחלץ את החטיבה המצרית היה מה שהביא את המצרים לשולחן המו"מ. לצורך כך יצא יגאל

אלון לכיס פלוג'ה כדי לדבר עם מפקד החטיבה ולדון בכניעה. יגאל אלון אכן נפגש עם הקולונל סעיד טאהא, אבל האחרון מסרב להיכנע.

מבצע חירם (27-31 באוקטובר)

- מבצע חירם היה מבצע גדול נוסף שיזם צה"ל, שהיה מופנה לחזית הצפון.
- במבצע חירם נהדפו כוחות לבנון וכוחותיו של קואוקג'י בחזרה ללבנון. כמו כן, חטיבת כרמלי פלשה לתוך לבנון וכבשה 15 כפרים בתוך לבנון, מתוך מטרה לייצר קלף מיקוח לקראת משא ומתן.

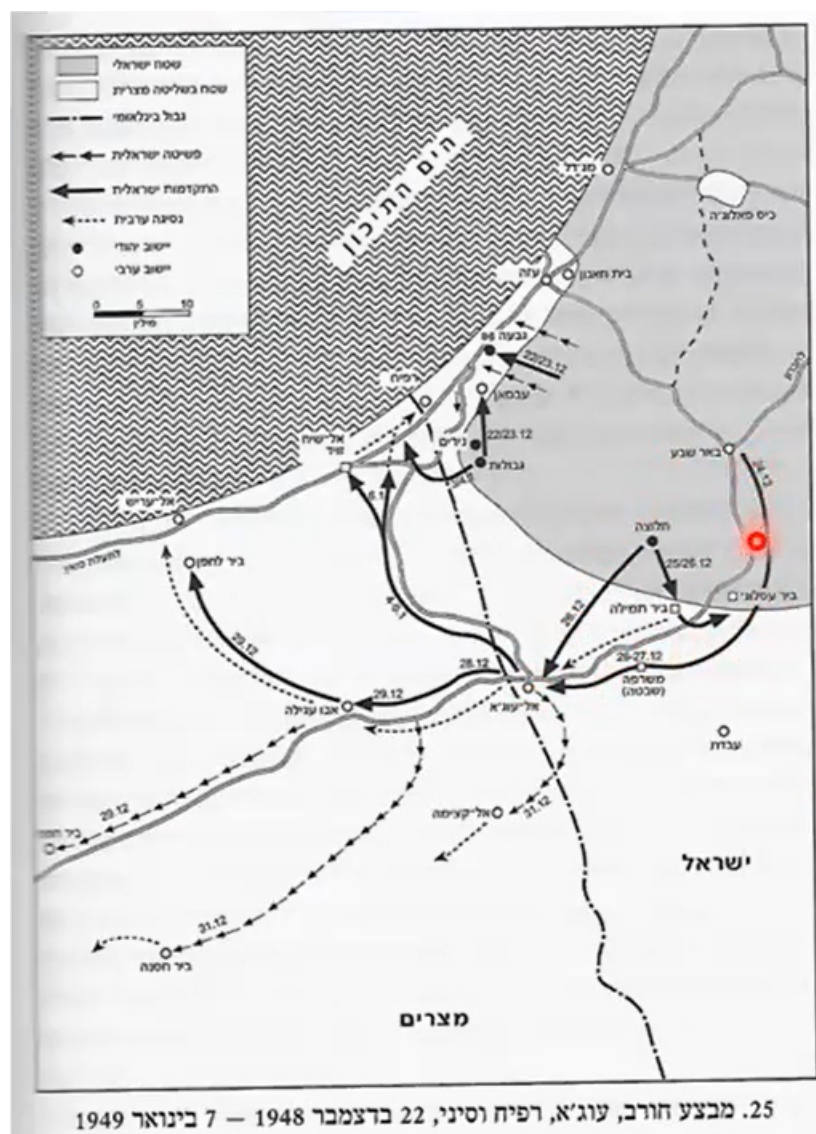

נובמבר – דצמבר 1948

- במהלך החודשים נובמבר ודצמבר 1948 יצא צה"ל לשני מבצעים קטנים יותר, מבצע לוט ומבצע אסף.
- ב-30 בנובמבר 1948 חתמו מפקד גזרת ירושלים מטעם צה"ל, משה דיין, ומפקד חזית ירושלים מטעם הצבא הירדני, עבדאללה א-טאל, על "הסכם הפוגה הכנה", ובכך הסתיימה הלחימה באזור ירושלים.

- מבצע חורב (22 בדצמבא 48 – 7 בינואר 49)**

- בעקבות הכישלון בהשגת כניעת המצרים בכיס פאלוג'ה, יוצא צה"ל בפיקודו של יגאל אלון למבצע הגדול ביותר שלו במלחמה.

- במסגרת המבצע פלשו כוחות צה"ל עמוק אל תוך צפון סיני, והתקדמו לעבר אבו עגילה, אל עריש ולאגף את רפיח מדרום. בכך מנסה יגאל אלון לנתק את כל קווי האספקה המצרים.
- כניסת כוחות צה"ל אל תוך סיני ומצרים גרמה לבריטים, ששלטו במצרים, להזניק 4 מטוסי קרב, ושהופלו ע"י צה"ל, וכמעט והכניסו את הבריטים למלחמה.

סיומה של המלחמה

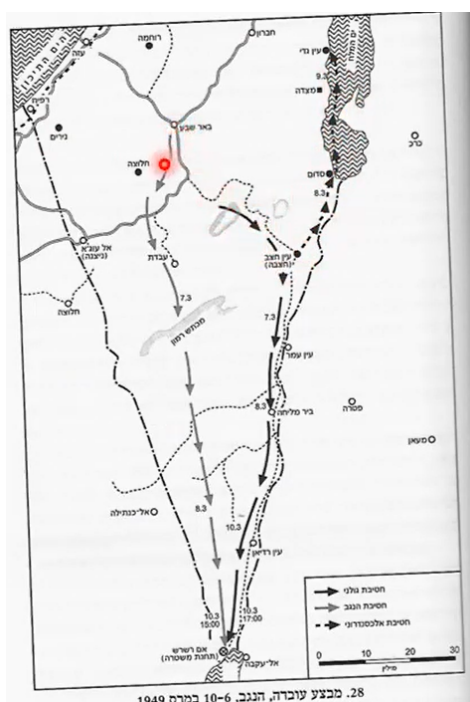
הסכמי שביתת הנשק: פברואר – יולי 1949

הסכמי שביתת הנשק עם מצרים ולבנון

- המבצעים בדרום הובילו את המצרים להסכים לשיחות על שביתת נשק, ואכן ב-20 בפברואר 1949 נחתם הסכם שביתת הנשק עם מצרים, בעקבות שיחות שניהלו יגאל ידין, יצחק רבין ויהושפט הרכבי עם המצרים ברודוס.
- בעקבות ההסכם הורשו הכוחות המצרים לצאת מכיס פאלוג'ה, ולחזור לסיני.
- ב-13 במרץ, ובעקבות עם ההסכם עם מצרים, חתמו גם הלבנונים על הסכם שביתת נשק. כוחות צה"ל נסוגו מלבנון, והוסכם קו הגבול.
- השיחות על שביתת הנשק עם ירדן התחילו עוד קודם לכן ברודוס, אבל הם נקלעו למשבר בעקבות סירובו של עבדאללה מלך ירדן לדבר על ירושלים, ולהודות שירושלים שייכת לישראל.
- הפתרון שנמצא היה לחתום על "הסכם ההפוגה הכנה" שנחתם ב-30 בנובמבר 1948, ולהשתמש בו כהסכם שביתת נשק. ההסכם הזמני הפך קבוע, והקו העירוני של משה דיין ועבדאללה-א-טאל הפך לקו גבול שחצה עיר חיה ותוססת בין שתי מדינות.

ירדן ומבצע עובדה וכיבוש אילת (6-10 במרץ 1949)

- בזמן השיחות מול הירדנים מבקש יגאל אלון רשות להתקדם דרומה לכיוון העיירה הירדנית אום רש-רש. בן גוריון מסרב ליגאל אלון, אבל יגאל אלון מתעקש ומשכנע את בן גוריון תוך הצגת היתרונות הכלכליים של שליטה במפרץ אילת, וכן הצגת ההקשר התנ"כי של אילת / עציין גבר.
- בן גוריון אישר ליגאל אלון לצאת למבצע עובדה, ובתנאי שלא תיירה אף יריה אחת, ואכן כך היה. יגאל אלון שולח את חטיבת הנגב מבאר שבע לתוך הנגב לכיוון מכתש רמון ודרומה, ואת חטיבת גולני דרך הערבה.
- בסופו של דבר, ב-10 במרץ 1949, מגיעים כוחות חטיבת נגב לאום רש-רש, ומניפים את דגל הדיו (דגל מאולתר) מעל תחנת המשטרה הירדנית באום רש-רש.

- הנפת דגל הדיו באילת, ב-10 במרץ 1949, היה אקורד הסיום של המלחמה. חודש לאחר מכן נחתמו הסכמי שביתת הנשק עם הירדנים, שכוללים את אום-רשרש בתוך שטחי מדינת ישראל.

שביתת הנשק עם עיראק וסוריה

- העיראקים החליט לא לשבת עם ישראל ולדון בהסכמי גבולות, שכן אין לעיראק וישראל גבול משותף, וכוחותיהם פשוט עזבו את הזירה.
- עם סוריה השיחות נמשכו ונמשכו, ועלו על שרטון. בן גוריון מקבל החלטה לעשות הכל כדי להוביל את הסורים לחתום על הסכם שביתת נשק, וזאת כדי להוציא את מדינת ישראל ממצב לחימה ולהתחיל ולבנות את המדינה.
- כדי לאלץ את הסורים להתקדם מתחיל צה"ל להתארגן למבצע ענק, מבצע "אורן", שבמסגרתו מועלות 7 חטיבות של צה"ל צפונה, שמטרתן לעלות לרמת הגולן ולהגיע לדמשק.
- עוד טרם פרוץ הלחימה הבינו הסורים שאין להם ברירה, והם חתמו על הסכם שביתת נשק ב-20 ביולי 1949. לא ברור האם הייתה כוונה אמיתית בקרב ההנהגה הישראלית להגיע לדמשק.

שאלת סיום המלחמה

- השאלה מתי הסתיימה מלחמת העצמאות העסיקה את החוקרים. חוקרים אחדים טוענים שהמלחמה הסתיימה בהנפת דגל הדיו באילת, ואחרים טוענים שהמלחמה הסתיימה עם חתימת הסכמי שביתת הנשק עם סוריה.